

Berichten

Buitenland

Voor de Nederlandse agribusiness, jaargang 33, nummer 4, april 2007

In dit nummer:

- Agribusiness en de Olympische Zomerspelen 2012
- Florerende tuinbouwsector Ethiopië
- Maleisië veelbelovend: LNV-bureau geopend

Colofon

Berichten Buitenland is een uitgave van de directie Industrie en Handel van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Deze publicatie is bestemd voor het Nederlandse agrarische bedrijfsleven, met als doel informatie te verstrekken over ontwikkelingen op agrarisch handelsgebied, buitenlandse markten, kwaliteiten etiketteringvoorschriften, wetgeving, landbouwprojecten, handelsbemiddeling, enz.

De berichtgeving van dit blad komt mede tot stand met medewerking van de landbouwraden die zijn verbonden aan de Nederlandse ambassades in het buitenland en de beleidsmedewerkers van de directie Industrie en Handel.

Uitgever:

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit
Directie Industrie en Handel
Bezuidenhoutseweg 73
Postbus 20401
2500 EK Den Haag
www.minInv.nl/agribusiness

Informatie en abonnementen:

Voor informatie over artikelen of een (gratis) abonnement op Berichten Buitenland kunt u contact opnemen met de heer J.J.M. Verbeek,
Tel.: +31 (0)70 – 378 40 64
Fax: +31 (0)70 – 378 61 23
E-mail: j.j.m.verbeek@minInv.nl

Productie:

Exxion Communicatie

ISSN 0920 - 0975

Het overnemen of vermenigvuldigen van artikelen uit Berichten Buitenland is alleen toegestaan met bronvermelding.

N.B. Zoals gebruikelijk bij handelsbemiddeling, wordt alle informatie verstrekt buiten de verantwoordelijkheid van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Inhoudsopgave

Olympische Zomerspelen 2012	3
Statistiek	6
Column	7
Een florerende tuinbouwsector	8
Maleisië: landbouwsector belicht	11
Kort graag...	15
Korte berichten uit het buitenland	17
Link bekeken	25
Laatste nieuws	26

Olympische Zomerspelen 2012

Over vijf jaar, om precies te zijn van 27 juli tot en met 12 augustus 2012, zullen in het oostelijk deel van Londen de Olympische Zomerspelen worden gehouden. Aansluitend aan deze periode zullen tevens de Paralympische Spelen plaats vinden. Voor het Nederlandse bedrijfsleven biedt dit unieke kansen. Al lijkt het jaar 2012 nog ver in het verschiet, toch is het belangrijk voor de Nederlandse agribusiness nu al plannen te maken en alert te zijn op te verwerven contracten.

Naar aanleiding van de komst van de Olympische Spelen naar Londen in 2012, stelt LNV-Raad Frits Thissen: "De Spelen in 2012 zijn slechts een momentopname. Maar een duidelijke en zichtbare aanwezigheid van de Nederlandse agribusiness op de Spelen zal naar mijn stellige overtuiging bepaald geen windeieren leggen voor de langetermijnperspectieven van de Nederlandse agribusiness op de Britse markt."

Het Olympische Park heeft, zoals nu voorzien, een oppervlakte van ruim 200 hectare en is gelegen in het oostelijke deel van Greater London, ten oosten van de *City* en het oude *East End*. In dit gebied, rond Stratford, zullen grootscheepse herinrichtingswerken plaatsvinden en zullen het Olympische dorp, het Olympisch stadion en nog acht nieuwe stadions worden gebouwd. In totaal kunnen straks 169.000 sportfans worden ondergebracht. Andere nieuw te bouwen accommodaties zijn:

- het Aquatics Centre, met onder meer twee 50-meter-zwembaden en een zwembad voor het duiken;
- het Hockey Centre, bestaande uit twee stadions en een 'warming-upveld';
- het Velo Park, met een Velodrome, een BMX-track en vier arena's voor volleybal, basketbal, handbal en schermen;
- een Media Park.

Alle sporters en officials zullen gehuisvest worden in het Olympische dorp. Dit betekent dat er een groot aantal appartementen zal worden gebouwd, met in totaal 17.000 slaapplekken. Behalve in de Olympische zone, zal in totaal op 27 verschillende locaties gesport gaan worden. Voetbal vindt plaats in stadions door het gehele land, met de finale in het nieuwe Wembleystadion.

In de groene inrichting van het gebied en in de levensmiddelenvoorziening van sporters en toeschouwers liggen belangrijke kansen voor het Nederlandse bedrijfsleven.

De toekomstige locatie voor de Olympische Spelen is thans nog één van de slechtst ontwikkelde en armoedigste delen van Londen. Duidelijk nevensdoel van de Londense *bid* voor de Spelen van 2012 was en is dan ook regeneratie van het gebied. De Spelen zullen dit gebied een blijvende sociaal-economische impuls moeten geven. Deze vermenging van doelstellingen is de oorzaak van politiek geharrewar over de financiën, reden dat de Spelen de laatste tijd een aantal keren negatief in het nieuws zijn gekomen.

Kansrijke sectoren

Waar liggen nu meer precies mogelijkheden voor de Nederlandse agribusiness? Veel kansen zijn er in groenvoorzieningen, ruimtelijke ordening, infrastructuur en de voedingsmiddelensector. Op redelijk korte termijn bestaat er grote behoefte aan landschappelijke aankleding van het gebied (de eerste aanbesteding daarvoor loopt al). Bij dit alles wordt gedacht aan de volgende doelgroepen binnen de Nederlandse agribusiness:

- tuin- en landschapsontwerpers;
- tuin- en landschapsinrichters;
- leveranciers van graszaden en inrichters van het groene deel van de stadions, evenals grasoppervlakten in parken en andere groene ruimten;
- leveranciers van heesters, bomen, planten en bloemen;

- leveranciers van voedingsmiddelen en dranken ten behoeve van sporters (vaak levensmiddelen waaraan hoge voedingseisen worden gesteld);
- leveranciers van verse levensmiddelen, groenten, fruit, vlees, dranken ten behoeve van de catering voor bezoekers en toeschouwers.

Zoals eerder aangegeven, kan het verwerven van een contract voor de Olympische Spelen 2012 in Londen ook kansen opleveren op de Britse markt voor de langere termijn. Price-WaterhouseCoopers heeft uitgerekend dat de Olympische spelen 2012 circa 11% aan de economische groei van Londen zullen toevoegen. Rond de Spelen zelf zal circa 20 miljard euro worden geïnvesteerd! De Spelen kunnen bedrijven nieuwe zakenpartners opleveren, deuren openen naar nieuwe markten en firma's onder de aandacht brengen van vier miljard potentiële klanten over de gehele wereld.

Organisatie

Twee organisaties zijn in hoofdzaak verantwoordelijk voor de Olympische Spelen 2012. Dat zijn de London Organising Committee Olympic Games (LOCOG) en de Olympic Delivery Authority (ODA). De LOCOG is verantwoordelijk voor voorbereiding, coördinatie, marketing en sponsorschap, beveiliging, openings- en sluitingsceremonie en kaartverkoop. De ODA, de opdrachtgever, houdt zich primair bezig met de bouw van de stadions, aanleg van de transportvoorzieningen en het Olympische dorp inclusief een Media Park. De ODA is tevens verantwoordelijk voor de conversie van het terrein naar blijvende faciliteiten na afloop van de Spelen. Beide organisaties dragen verantwoordelijkheid voor de gunning van contracten.

Aanbestedingen

Op de website www.london2012.org staat in de rechterbovenhoek in Olympische kleuren de aftelprocedure aangegeven: (Five Years, Four Months, Six Days, Four Hours, 12 Minutes). De website is heel overzichtelijk en gebruikersvriendelijk. In grote lijnen is het tijdschema als volgt:

- 2007: aanbesteding grote bouwcontracten;
- 2008: start bouw Olympische dorp;
- vanaf 2009: start bouw overige faciliteiten en aanbestedingen voor diensten rondom de Olympische Spelen;
- na 2012: conversie van het Olympische park in blijvende voorzieningen.

Ruim 2.000 aanbestedingen zullen de komende jaren worden uitgeschreven. Daaronder, op redelijk korte termijn, (2007 en 2008) een groot aantal voor groenvoorzieningen als tuin- en parkaanleg, landschapsontwerpen, gras- en bloemzadenleveranties evenals de levering van heesters, bomen en planten. De tenders voor voedingsmiddelen, dranken en verse levensmiddelen zullen naar verwachting in een later stadium (vanaf 2009) worden vergeven.

De Olympic Delivery Authority (ODA) is belast met de toekenning van contracten voor de transportvoorzieningen, de infrastructurele en bouwprojecten. De London Organising Committee (LOCOG) brengt tenders uit voor contracten voor diensten. Op de website <http://etenders.london2012.com> kunnen bedrijven contracten bestuderen en gebruikmaken van een *planning package*.

Hoofdpodochten die al zijn gegund, worden op de website gezet. Bedrijven die zich willen inschrijven voor subcontracten kunnen hiervoor eveneens terecht bij de *e-Tender*. Het aanbesteden gebeurt on-line. "We willen dat bedrijven zich van tevoren goed voorbereiden, voordat ze mee gaan bieden", aldus David Higgins van de ODA. "Het proces moet zo consistent, simpel en eerlijk mogelijk gemaakt worden." Dit voorjaar wordt er speciaal voor kleinere bedrijven een dienst gelanceerd. Het doel is om met behulp hiervan deze bedrijven gemakkelijker toegang te bieden tot (sub)contracten van grote bedrijven.

Het is wel zaak goed in ogenschouw te houden dat, juist wegens de nevendoelestelling van sociaal-economische regeneratie van het gebied, specifieke eisen aan de aanbestedingen

worden gesteld. Bijvoorbeeld op het gebied van te gebruiken personeel en het inschakelen van lokaal beschikbare diensten. Ook is duurzaamheid een belangrijke voorwaarde waaraan aanbiedingen moeten voldoen.

Plan van aanpak

Het Nederlandse bedrijfsleven en de overheid (de meest betrokken ministeries en de Nederlandse ambassade te Londen) hebben afspraken gemaakt over een mogelijke gezamenlijke aanpak. Het ligt in de bedoeling om de komende maanden de volgende stappen te ondernemen:

- een informatiepakket samenstellen voor bedrijven over de aanbestedingsprocedures. Dit informatiepakket wordt in april aan alle deelnemers via de websites van brancheorganisaties verspreid;
- de brancheorganisaties zullen onder hun leden een eerste inventarisatie maken van de interesse bij Nederlandse bedrijven om betrokken te raken bij de Olympische Spelen;
- in mei a.s. zal er in Nederland een Olympische Spelen 2012-seminar worden georganiseerd voor geïnteresseerde bedrijven;
- bij voldoende interesse wordt dit najaar een eerste bedrijvenmissie naar Londen georganiseerd;
- er zal een besluit worden genomen over een eventuele meerjarige gestructureerde aanpak van bedrijfsleven en overheid.

London is the place for you

LNV-Raad Frits Thissen meldt nog: "Dit Olympische megaproject is voor Nederlandse bedrijven een buitenkans. Londen heeft zich, met ruim 7 miljoen inwoners, door de eeuwen heen ontwikkeld tot een centrum van internationale handel en financiële dienstverlening. De hoge levensstandaard, de grote culturele en etnische verscheidenheid, een goede infrastructuur en de nog steeds bovengemiddeld goede economische ontwikkeling maken Londen bij uitstek aantrekkelijk voor de Nederlandse ondernemer. Een afzetpotentieel van deze orde van grootte is dan ook niet te versmaden. Ook niet op de langere termijn."

De Olympische evenementen zullen ongetwijfeld een sterke uitstraling hebben lang na het jaar 2012. Daarvan moet volgens Thissen ook de Nederlandse agribusiness een meer dan gemiddeld graantje kunnen meepikken: gezien de (geringe) afstand tussen Nederland en het Verenigd Koninkrijk, de toch wel gedeelde waarden en normen in het zakendoen, en de relatief sterke reputatie die Nederlandse bedrijven in het Verenigd Koninkrijk hebben. "Het LNV-bureau Londen zal het bedrijfsleven via *Berichten Buitenland*, maar ook anderszins, regelmatig op de hoogte houden van de ontwikkelingen en is alert op tenders die relevant zijn voor de Nederlandse agribusiness", besluit Thissen.

LNV-bureau Londen

Tel. 0044.20.7590.3279

E-mail nllonagr@netherlands-embassy.org.uk

Meer informatie is te vinden op de hieronder volgende websites:

www.london2012.org

<http://ted.publications.eu.int>

www.lda.gov.uk

www.boa.org.uk

www.thinklondon.com/

www.paralympics.org.uk

<http://newham.com/2012Games>

www.olympic.org

www.netherlands-embassy.org.uk

Statistiek

Landbouw kent vele gezichten en is in vele economieën prominent aanwezig. Vaak zijn daarbij opmerkelijke verschillen en/of prestaties te zien, die soms overzichtelijk in een grafiek of tabel worden gepresenteerd. Verschillen tussen landen of prestaties van sectoren of industrieën in de verwerkende sector enzovoort. Deze rubriek brengt door middel van een grafiek of tabel opvallende prestaties, verschillen en dergelijke voor het voetlicht.

Omzet verpakte biologische voedingsproducten ¹⁾

¹⁾ In % van de totale omzet in verpakte voedingsproducten

	2002	2004	2006	2007*	2008*	2009*	2010*
Zwitserland	3,1	3,5	3,7	3,8	3,9	4	4,2
Ver. Staten	1,5	2	2,6	2,9	3,1	3,3	3,5
Denemarken	2,9	3,3	3,4	3,5	3,5	3,5	3,6
Nederland	1,9	2,2	2,7	2,9	3,1	3,3	3,4
Ver. Koninkrijk	1,5	1,7	2,2	2,5	2,7	2,9	3,1
Oostenrijk	2,7	2,8	2,9	3	3	3,1	3,1
Canada	1,4	1,6	2	2,2	2,3	2,4	2,6
Zweden	1,9	2,2	2,4	2,5	2,5	2,6	2,6
Duitsland	2,1	2,2	2,3	2,3	2,4	2,4	2,5
Ierland	0,8	1,1	1,5	1,6	1,7	1,8	1,9
Zuid-Korea	0,3	0,7	1	1,2	1,3	1,4	1,5
Italië	0,8	1	1,2	1,2	1,3	1,3	1,4
Noorwegen	0,8	0,9	1,1	1,2	1,2	1,3	1,3
Australië	0,8	0,9	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2
België	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
Frankrijk	0,7	0,7	0,8	0,9	0,9	0,9	1
Spanje	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,6
Finland	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Hongarije	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6
Hong Kong	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4
Tsjechië	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
Japan	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Thailand	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Griekenland	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Polen	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
Taiwan	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Rusland	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Indonesië	0	0	0	0	0	0	0,1
Brazilië	0	0	0	0	0	0	0
Mexico	0	0	0	0	0	0	0
China	0	0	0	0	0	0	0
India	-	-	-	-	-	-	-

* voorspelling. Bron: Euromonitor International 2007

Column

Siem Korver

Voedsel en energie in concurrentie

De grote vraag naar energie, de uitputting van de fossiele energie en het terugdringen van de uitstoot van bijvoorbeeld koolstofdioxide hebben tot gevolg dat op grote schaal biobrandstofprojecten worden opgezet. De Europese Unie probeert bindende afspraken te krijgen over de minimale bijdrage (10% in 2020) van biobrandstoffen aan de totale energievoorziening. Noorden Zuid-Amerika zijn op dit moment al verder dan Europa.

Biobrandstofprojecten op basis van koolzaad, granen en suiker worden momenteel op allerlei wijzen ondersteund door de nationale en/of Europese overheid. Een ondersteuningssysteem dat juist bij de gangbare landbouw in Europa wordt afgebouwd, wordt weer opgezet voor de zogenoemde 'eerste generatie' biobrandstof. Dit is niet wenselijk.

Als je hieraan koppelt het feit dat de totale wereldvoedselvoorziening nog onvoldoende is om alle mensen te voeden. De huidige schattingen geven aan dat een kleine miljard mensen ondervoed is in de wereld. De vraag is zelfs of de groei in de voedselproductie gelijke tred zal houden met de groei van de wereldbevolking. Deze zorg wordt nu versterkt door de inzet van akkerbouwareaal en akkerbouwgewassen bij de productie van energie.

Als gevolg van de concurrentie tussen energie en voedsel zal het voedselpakket ook zeker duurder worden. Denk hierbij aan de huidige ontwikkelingen van de grondstoffenprijzen op de wereldmarkt en bijvoorbeeld de discussie in Mexico over de kosten van de tortilla's (maïskoeken).

De uitdaging voor de agro-industrie, met mogelijke ondersteuning van de overheid, is om alle 'energie' te richten op de tweede generatie biobrandstoffen. Hierbij gaat het om het verwerken en opwaarderen van plantaardige en dierlijke bijproducten die niet voor menselijke consumptie bruikbaar zijn. Hier ligt het potentieel om duurzame productie van biobrandstof met een serieuze omvang te realiseren.

Voedsel is een primaire levensbehoefte waarin we moeten voorzien. De invulling van onze energiebehoefte mag niet resulteren in een nog grotere kwetsbaarheid waar het de beschikbaarheid van menselijke voeding betreft.

Siem Korver

Siem Korver is bijzonder hoogleraar *Food, Farming and Agribusiness* aan de Universiteit van Tilburg. Verder is hij directeur Public Affairs Food van de VION Food Group. Deze column schrijft hij op persoonlijke titel.

Wilt u reageren? Mail de redactie op l.hulshof@minInv.nl

Het nieuwe gezicht van Ethiopië

Een florerende tuinbouwsector

Alle 150 bedrijven die een stand hadden op de van 21-23 maart in Addis Abbeba gehouden Hortifair werden persoonlijk bezocht door Addissu Legesse, vice-premier en minister van Landbouw van Ethiopië. Met zijn bezoek maakte de eerste dag van de drie dagen durende vaktentoonstelling een zeer goede start.

Met haar interesse in de Hortifair van maart jl. gaf de Ethiopische regering opnieuw blijk van haar enorme motivatie om de tuinbouwsector in Ethiopië tot een succes te maken. In zijn openingsspeech sprak de vice-premier en minister van de hoge prioriteit die de regering aan deze sector toekent. "Gedurende de laatste vier jaar heeft onze regering zich enorm ingespannen voor de ontwikkeling van de tuinbouwsector. Hiervoor zijn de nodige stappen ondernomen, vooral op het gebied van investeringsmogelijkheden, uitbreiding van de infrastructuur, beschikbaarheid van land, versoepeling van de bureaucratie en financieringsmogelijkheden", aldus Addissu Legesse.

Daarnaast feliciteerde hij de EPHEA (de Ethiopische tuinbouwsectororganisatie), omdat die in samenwerking met het Nederlandse ministerie van LNV een gedragscode heeft opgesteld waarin verantwoorde productie betreffende het milieu en sociale zekerheden voor de werknemer vooropstaat en waarmee het Ethiopische product beter kan concurreren op de wereldmarkt. "Ik verwacht dat het voldoen aan de code een basiseis voor export wordt binnen Ethiopië. Het voorstel is om MPS hierbij als basisregistratiesysteem en benchmark te gebruiken", zegt ing. Piet van 't Hoff, de internationale coördinator van MPS die tijdens de Hortifair een workshop over dit onderwerp gaf. Voor de Ethiopische teler die nog weinig bekend is met het onderwerp was zijn uitleg zeer helder: "Als je meedoet aan MPS verklein je je risico, je verhoogt je imago en je verhoogt het niveau van de managementactiviteiten op het bedrijf".

Nederlandse input

Het ministerie van LNV organiseerde tijdens de Hortifair workshops over de koelketen, *post harvesting* en de trendgevoeligheid van de Europese consument – onder andere voor wat betreft fair trade. Gezien het huidige bewustzijn van die consument omtrent het te kopen product, ligt daar zeker voor een ontwikkelingsland als Ethiopië een goede markt.

Volgens Marc Driessen, algemeen directeur van het Ethiopische bedrijf Maranque Plants plc, moet het inspelen op de markt nog veel verder worden ontwikkeld. Hij werd tijdens de laatste vergadering van de sectororganisatie voorgedragen als nieuw bestuurslid. Daarmee zal hij het eerste buitenlandse lid van het bestuur van deze Ethiopische organisatie zijn. Driessen: "In Europa ontwikkelt zich een hele technologische maatschappij, waar Ethiopië als service provider op moet inspelen. Dit land moet toegevoegde waarde gaan creëren. Alleen produceren is niet meer voldoende." In dit licht ziet hij ook zijn eigen toegevoegde waarde als bestuurslid. "Buitenlandse telers hebben door hun ervaring in de sector een betere kijk op wat er in de markt speelt. Het huidige bestuur heeft met zijn lobby bij de regering al veel voor elkaar gekregen. Ik heb een heel goede internetverbinding op de farm. Daar heb ik persoonlijk voor gevochten, maar ook de bond heeft me daarbij enorm geholpen. Alle problemen die er spelen, die ook zichtbaar worden bij de EPHEA, zijn gezamenlijke problemen. Ik vind het prima dat iedereen blij is met mijn benoeming, maar ik kan het niet alleen." De EPHEA telt inmiddels meer dan 60 leden en groeit nog steeds.

Economische ontwikkeling

Was de twee jaar geleden in Addis Abbeba gehouden vorige Hortifair alleen gericht op de sierteelt, dit jaar werd de Hortiflora Expo uitgebreid met de groenten- en fruitteeltsector. Volgens de Ethiopische regering bestaat er een nog veel groter potentieel voor deze sector dan het kleine percentage dat daarvan tot op heden is benut. Vice-premier Addissu Legesse maakte in zijn speech bekend dat grote stukken land van voormalige staatsbedrijven

beschikbaar worden gesteld voor de verdere uitbreiding van de kruiden-, groenten- en fruitteelt. Dit als onderdeel van een van de belangrijkste punten op de agenda van de huidige regering: armoedebestrijding. Het plan is om rondom grote commerciële bedrijven de lokale boeren – na overdracht van kennis en ervaring – hun eigen bedrijfjes te laten opzetten, waarmee de omgeving tot ontwikkeling kan worden gebracht.

Voorbeeld: avocado's

Eén van de bedrijven met ervaring op dit gebied, is het Zuid-Afrikaanse Westfalia. Dennis Roe, hun technisch manager, was op de Hortifair om de mogelijkheid te onderzoeken avocado's te telen in Ethiopië. "Ethiopië staat erg hoog op onze prioriteitenlijst. Er is hier een overvloed aan vruchtbaar land, voldoende grondwater, een goed klimaat en een enorm potentieel aan goede en eerlijke harde werkers die om werk staan te springen. We hebben al een stuk land op het oog, zo'n 300 kilometer ten zuiden van de hoofdstad. Een goede infrastructuur is op het moment nog een probleem. Het is de bedoeling de avocado's met gekoelde vrachtwagens naar Djibouti te transporteren en van daar over zee rechtstreeks naar Europa." Westfalia maakt deel uit van de Hans Merensky-stichting. Het doel van deze stichting is het bevorderen en ondersteunen van de ontwikkeling van natuurlijke hulpbronnen in Zuid-Afrika en naburige staten. Roe: "Wij willen de lokale boeren rondom ons bedrijf betrekken bij de teelt. Zij kunnen zelf de avocado's telen en de verwerking en verzending aan ons overlaten." Hiermee sluit het Zuid-Afrikaanse bedrijf aan op het Ethiopische regeringsprogramma en kan het bedrijf ook alle nodige hulp van regeringszijde verwachten.

Concurrentievoordelen

Als onderdeel van de Ethiopia-Netherlands Horticulture Partnership – opgericht door de Nederlandse ministeries van Buitenlandse Zaken en LNV en de Ethiopische overheid – werd er in februari van dit jaar een onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van uitbreiding van de groenten- en fruitsector. Uit het rapport blijkt dat er inderdaad een grote kans openligt voor deze subsectoren van de tuinbouw. Een van de grote voordelen van Ethiopië is in vergelijking met de concurrerende landen die groenten en fruit exporteren naar landen in de regio, het Midden-Oosten en Europa zijn de uitstekende klimatologische omstandigheden voor de tuinbouw.

Ethiopië kan het jaar rond een grote verscheidenheid aan groenten en fruit produceren, vanwege de verschillende hoogtes die het land te bieden heeft. De goede voorzieningen op het gebied van grond en water zorgen voor de rest. Het tweede grote voordeel is de gunstige ligging ten opzichte van Djibouti en de afzetmarkten in het Midden-Oosten. Arbeid is relatief goedkoop en productief. Een combinatie van deze factoren zorgt voor een zeer gunstig klimaat voor uitbreiding van de groenten- en fruitsectoren.

Hoge transportkosten en imago-problemen zijn knelpunten in de ontwikkeling van de tuinbouwsector in Ethiopië. Volgens Ian Chesterman van USAID, die nauw betrokken is bij de ontwikkeling van de tuinbouwsector, is het een kwestie van tijd. "Wij denken niet dat er een imago-probleem is voor Ethiopië. We hebben een probleem, omdat er niet genoeg telers zijn. De productiecapaciteit is er niet. Het is de slapende reus, die in de komende drie jaar wakker zal worden!"

Anke Peleg, freelance journalist in Ethiopië

Sierteelt

Ethiopië heeft zich in minder dan vier jaar met een oppervlakte van meer dan 700 hectare ontwikkeld tot de tweede bloemenproducent in Afrika en het derde buitenlandse aanvoerland op de Nederlandse veilingen. De sierteeltsector in Ethiopië is door de verschillende teelthoogtes en klimaatzones in staat een breed assortiment van bloemen te produceren. De sector biedt op dit moment werk aan circa 30.000 personen. De exportwaarde in 2005/2006 lag rond de 16,4 miljoen euro. Naar verwachting zet deze groei door. Niet alleen in de bloemeteelt, maar ook in groenten en fruit. Nederland is sterk

betrokken bij deze ontwikkeling: al meer dan 25 Nederlandse bedrijven hebben zich gevestigd in Ethiopië.

Handelsmissie naar Ethiopië

In september 2007 organiseert de directie I&H van het ministerie van LNV een factfindingmissie naar Ethiopië. De handelsmissie concentreert zich op de verschillende segmenten in de Ethiopische agrosector zoals de groenten- en fruitsector, sierteelt en de oliezadenketen. Het doel van de missie is om Nederlandse bedrijven inzicht te geven in de kansen en mogelijkheden in Ethiopië. Het programma biedt een combinatie van factfinding, netwerkopbouw, locatie- en bedrijfsbezoeken en individuele matchmaking.

Voor meer informatie kunt u terecht bij Ingrid Korving, beleidsmedewerker Ethiopië, tel. 070 – 378 47 97 of per e-mail: i.korving@minlnv.nl.

Kennis en management ontbreken

Maleisië: landbouwsector belicht

De voedselproductie in Maleisië heeft lang in de schaduw gestaan van de sterke industrialisatie in de jaren '80 en '90. Het gevolg is dat de primaire landbouwsector op achterstand staat. Het belang van de agrarische sector wordt nu ten volle onderkend door de Maleisische overheid; *agriculture is a business* is het statement. Aan belangrijke basisvoorwaarden wordt voldaan, kennis en management zijn de ontbrekende schakels.

Onder invloed van de economische crisis van 1997 keerde het besef terug dat de landbouw een belangrijke rol verdient in de voedselvoorziening, stabiliteit, werkgelegenheid en economie. Maar om dit te realiseren is wel een forse inspanning nodig. Ter vergelijking: In 2004 was de landbouw goed voor 14,5% van de werkgelegenheid, daar stond een bijdrage aan het bruto nationaal product van 9,5% tegenover. In Europa bedragen deze percentages respectievelijk 10% en 30%. De huidige economische plannen voorzien in een krachtige impuls voor de agrarische sector en moeten Maleisië omvormen van een voedselimporterend naar een voedselexporterend land.

Nederlands model

In de ontwikkeling van de landbouw zijn twee richtingen te onderscheiden: enerzijds de grootschalige productie van palmolie, geconcentreerd op het eiland Borneo, anderzijds de – vooral laagproductieve – tuinbouw op West-Maleisië of Malakka. Deze landbouwproductie is nu vooral bestemd voor de lokale voedselvoorziening, maar de ambitie is om deze op een veel hoger niveau te brengen en om te vormen naar exportproductie. LNV-Raad Adrie de Roo hierover: 'Maleisië heeft de landbouw in haar economische plannen voor de periode 2006-2010 een prominente plaats gegeven. Gesproken wordt zelfs over "ontwikkeling naar Nederlands model". De kansen daarvoor zijn goed, want aan veel basisvoorwaarden wordt voldaan. Er is een goede infrastructuur, het klimaat is gunstig en de overheid stelt de benodigde financiële middelen beschikbaar. De tuinbouw zoals we die nu zien in bijvoorbeeld de Cameron Highlands – we hebben het dan over de teelt van onder andere tomaten, aubergines en sierteelt – is overwegend traditioneel en eenvoudig. Ontwikkelingen zijn nodig op het gebied van opleiding, teelttechniek, marketing en ketenbeheer.' Naast de tuinbouw is er een grote behoefte om de melkveehouderij te ontwikkelen. De huidige binnenlandse productie voorziet in slechts enkele procenten van de zuivelbehoefte en 98% wordt geïmporteerd.

Tuinbouw

Dat er op het gebied van teelttechniek de nodige vooruitgang te boeken is, beaamt ook Luuk Runia, als consultant verbonden aan de Malaysian Agrifood Corporation en onder meer werkzaam voor de Maleisische overheid en betrokken bij verschillende projecten voor teelten onder folie en onder glas: "Wat betreft de bedekte teelten is een drie- tot viermaal hogere productie mogelijk dan nu gerealiseerd wordt. En dat met minder middelengebruik, maar door verbetering van de teelttechniek. Zo zijn we in de Nederlandse tomatenteelt onder glas gewend aan opbrengsten van 60 tot 70 kg per m². Nu blijft de productie hier nog steken op 14 tot 36 kg per m². De mogelijkheden van geïntegreerde bestrijding – met inzet van natuurlijke vijanden – zijn hier niet bekend en kunnen mogelijk een grote bijdrage leveren aan verbetering en verduurzaming van de teelt. Naast verbetering van de productie moet er nog veel gebeuren aan verder ontwikkeling van de keten. Zo zijn telers hier gewend om hun productie zonder meer te vermarkten. Door te sorteren en een kwaliteitsindeling te hanteren is het veel beter mogelijk om ook grote afnemers te beleveren." Goede kansen ziet Runia dan ook voor toeleveranciers van verwerkingslijnen, meststoffen, substraat enzovoort.

Maar risico's zijn er ook: "Men is hier niet gewend aan voor ons gangbare begrippen als kwekersrecht en octrooi. Dat geldt voor uitgangsmateriaal als stekken en zaaizaden, maar

ook voor eenvoudige, gemakkelijk te kopiëren technologieën, zoals systemen voor druppelbevloeiing. Een goede en succesvolle introductie van dergelijke materialen en producten kan niet zonder de bijbehorende kennisontwikkeling rond productbescherming.”

Aandacht voor halal-identiteit

Niet alleen in de primaire productie zijn er goede kansen, ook op het gebied van verdere verwerking zijn er mogelijkheden voor buitenlandse ondernemers. “Eén van onze grootste ambities is om wereldmarktleider te worden in de halal-voedselindustrie, of anders op zijn minst het centrum voor halalvoedsel”, zo stelde Landbouwminister Muhyiddin Yassin onlangs tijdens een seminar in Jeddah (Saoedi-Arabië). De Maleisische minister onderstreepte de omvang van deze markt: 1,8 miljard moslimconsumenten verspreid over 112 landen en een jaaromzet van ruim 110 miljard euro, met een groeipotentieel naar circa 375 miljard euro.

In deze markt is de Nederlandse ondernemer Hennie Coenraad inmiddels al 20 jaar actief met het bedrijf Prima Agri-products, gespecialiseerd in halal-voedingsmiddelen en specialiteiten. Coenraad merkt op dat juist in deze markt naar zijn idee kansen liggen die door het Europese en Nederlandse bedrijfsleven nog onvoldoende onderkend worden: “In Nederland en Europa is in de voedselproductie de aandacht sterk gericht op veterinaire aspecten en op waarborgen voor de gezondheid. Dat is heel goed en ook belangrijk. Maar in moslimlanden is er daarnaast vraag naar grondstoffen en producten met halal-identiteit. Daarvoor is in Nederland weinig of geen aandacht en zo wordt voorbijgegaan aan een markt van 1,8 miljard consumenten. Maleisië zou graag zien dat grote Westerse bedrijven zich ook hier vestigen en productielijnen opzetten. Dat is kansvol, mits er aandacht is voor halalrichtlijnen en certificering.”

Naar duurzame productie

Om de agrarische sector de impuls te geven die nodig is, volgt het regeringsbeleid verschillende sporen. Enerzijds is men gericht op het verbeteren van de productiviteit van de voedselproductie, anderzijds wordt ingezet op verduurzaming van de palmolieproductie en het verwerken van palmolie tot producten met een grotere toegevoegde waarde. Maleisië is de grootste palmolieproducent ter wereld, terwijl Nederland behoort tot de grootste afnemers en het belangrijkste doorvoerland is. De technologische kennis op dit terrein is in Maleisië ruimschoots aanwezig. Knelpunten zijn er waar het gaat om de transitie naar duurzame productievormen, het omvormen van grondstofproductie naar productie van eindproducten en de marketing. Maleisië is zich zeer bewust van de negatieve aspecten die de palmoliecultuur met zich meebrengt voor natuur en milieu, en hetzelfde geldt voor de houtproductie. Deze sector vormt een bedreiging voor de oerwouden van Borneo en vraagt om een goede regulatie en controle.

In dit kader werken Maleisië en Europa aan een akkoord dat eind dit jaar gesloten moet zijn. Het doel hiervan is garanties te geven dat alleen legaal geoogst hout uit Maleisië op de Europese markt wordt verhandeld. Maleisië is hiermee koploper: het is het eerste land dat aan het FLEGT-actieplan meewerkt (*Forest Law Enforcement Governance and Trade*). De dialoog tussen de Europese Commissie en Maleisië is door Nederland gedurende de afgelopen jaren intensief ondersteund en wordt gezien als een serieuze stap om duurzaam bosbeheer en de handel met Maleisië in legaal hout en uiteindelijk duurzaam geproduceerd hout bevorderen.

Jaap Holwerda

Nieuw LNV-bureau Kuala Lumpur

Op 12 september jl. vond de opening plaats van het LNV-bureau Kuala Lumpur door de Maleisische minister van Landbouw, Muhyiddin Yassin, en de secretaris-generaal van LNV, Chris Kalden. Het werkgebied van het nieuwe LNV-bureau is Maleisië en de Filippijnen. LNV-Raad in Kuala Lumpur is Adrie de Roo.

Voor Maleisië zal de aandacht sterk gericht zijn op uitvoering en versterking van bestaande samenwerkingsverbanden tussen Nederland en Maleisië. Het gaat daarbij onder andere om onderzoek en opleiding in de palmoliesector en de tuinbouw en de toegang tot de Nederlandse en Europese markten van Maleisische producten zoals tropisch fruit en garnalen. Daarnaast zal het bureau zich richten op ontwikkeling van de veehouderij, voedselverwerking en logistiek.

Voor de Filippijnen geldt dat dit land nadrukkelijk heeft aangegeven samenwerking te willen met Nederland op het gebied van ontwikkeling van veehouderij en voedselverwerking. In een volgende editie van *Berichten Buitenland* zal hieraan aandacht worden besteed.

LNV-raad: drs. A.M. (Adrie) de Roo
Werkgebied: Maleisië, Filippijnen
Ambassade der Nederlanden
Postadres: P.O. Box 10543
50716 Kuala Lumpur
Maleisië
Tel. 0060 3.216.86.275
Fax 00-60 3.216.86.240
E-mail: kll-lnv@minbuza.nl
2e e-mail: nlgovkl@netherlands.org.my

Maleisië, feiten en cijfers

Aantal inwoners:
26,8 miljoen

Bevolkingsgroei:
1,8%

Oppervlakte:
330.257 km² (8 x Nederland)

Bestuur:
constitutionele monarchie

Bruto Binnenlands Product (BBP):
97,7 miljard euro

Economische groei:
5,3% (2005)

Inflatie:
3% (2005)

Munteenheid:
de Ringit, 1 MYR = 0,217 euro
(maart 2007)

Totale invoer:
3,6 miljard euro (2005)

Totale uitvoer:
8,94 miljard euro (2005)

Totale invoer uit Nederland:
460,6 miljoen euro (2005)

Totale uitvoer naar Nederland:
4,1 miljard euro (2005)

Bron: EIU, juli 2006

De bevolking van Maleisië is opgebouwd uit verschillende etnische groepen, te weten Maleisiërs (65%), Indiërs (7,5%) en Chinezen (25%). Het overheidsbeleid – de Nieuwe Ontwikkelingspolitiek – is erop gericht de economische rijkdom beter te verdelen. Dit uit zich in verschillende maatregelen om de positie van het autochtone Maleisische bevolkingsdeel te verbeteren. Overheidsmaatregelen hebben onder meer betrekking op overheidssteun, financieringsvoorwaarden en afhandeling van zakelijke transacties. Buitenlandse ondernemers moeten er daarom rekening mee houden dat zich gevallen kunnen voordoen waarbij de samenwerking met een lokale partner aan te bevelen is. Meer informatie hierover is te vinden op de website van het Ministerie van Economische zaken, www.evd.nl (landeninformatie).

Kort graag...

Door middel van deze rubriek willen we de lezer laten kennismaken met de LNV-raden/-attachés. Veel lezers hebben telefonisch contact en dan is het leuk de persoon die je aan de telefoon hebt, op een andere manier te leren kennen.

12 vragen aan Marianne Vaes

Wat staat er op uw visitekaartje?

Marianne Vaes, Conseiller pour l'Agriculture, la Nature et la Qualité des Aliments, en ik ben ook de LNV-Raad voor Algerije.

Wat heeft u het meest verwonderd bij de kennismaking met uw werkterrein?

De kracht en grondigheid die Fransen hebben wat betreft analyseren en structureren, maar ook een zekere onhandigheid dat om te zetten in pragmatisch beleid. Maar óók het genoegen waarmee Fransen met elkaar genieten van goed eten. Ook jonge mensen die elkaar uitgebreid treffen in een restaurant in plaats van een biertje in een kroeg! En de vele marktjes op zondag in Parijs waar allemaal verse producten worden verkocht, die dan nadien in een uitgebreide lunch met familie en vrienden worden gegeten. Wat Algerije betreft heeft me verwonderd hoe snel veranderingen daar plaatsvinden, hoe hartelijk de mensen daar zijn en hoe mooi palmgaarden vlakbij de woestijn zijn.

Wat kan op uw werkterrein beslist beter?

Naar mijn mening kan de samenwerking met Frankrijk op het gebied van de Europese integratie in het algemeen – dus niet alleen op de beleidsterreinen van LNV – beter.

Wat moet iedereen weten over het land waar u werkt?

Dat Fransen zich heel bewust zijn van hun cultuur en geschiedenis en die zeer waarderen. En dat het een zeer literair land is waarin elke zichzelf respecterende politicus minstens één boek geschreven heeft dat op de nodige media-aandacht kan rekenen.

Wat moet je nooit doen in het land waar u werkt?

Directe en stellige meningen verkondigen. Je kunt heel veel tegen Fransen zeggen, maar doe dat elegant en niet ál te direct. En wat stellige meningen betreft: daar blijkt vaak nogal wat op af te dingen, vooral als ze niet echt doordacht zijn. En dan heb je aan Fransen formidabele opposenten.

En wat juist wél?

Frans spreken – in ieder geval proberen!

Wat is het toppunt van plezier in uw werk?

Om te zien dat overleg tussen collega's uit Den Haag en Frankrijk goed loopt en er goede oplossingen, afspraken en samenwerking uit voortkomen. En ook om te genieten van al dat heerlijke eten dat je waar je ook komt na een vergadering gul en trots wordt voorgezet.

Noem minstens één dagelijks terugkerende bezigheid?

Naar de gouden koepel van de Dôme des Invalides kijken als ik uit de bus ben gestapt en naar de ambassade loop.

Wat is uw grootste ergernis?

Het urenlang moeten aanhoren van de betogen waar Fransen, zelfs de boerenvoormannen, zo gek op zijn.

Welke wet of regel zou volgens u onmiddellijk op de helling moeten?

Geen wet of regel in het bijzonder, maar de behoefte om alles in detail in wetten en regels te willen vastleggen.

Wat mist u het meeste van Nederland?

Oude Leidse en een kroket.

Uw sleutelwoord voor de toekomst?

Ramen open!

Korte berichten uit het buitenland

AFRIKA

Algerije

LNV-bureau Parijs

> Kwaliteitskeuring | Danone

Kwaliteitskeuring exportproducten

Het Algerijnse ministerie van Landbouw gaat een kwaliteitskeuring van verschillende producten invoeren. Vooral de keuring van de dadel is opmerkelijk: de Deglet Nour-dadel is vanwege zijn diversiteit en goede handelskwaliteiten erg belangrijk voor de Algerijnse economie. Op dit moment schommelt de dadelproductie in Algerije tussen de 420.000 en 500.000 ton per jaar.

Genoemde maatregel is erop gericht Tunesische bedrijven te weerhouden van import en re-export van Algerijnse dadels onder Tunesisch label.

Danone in Algerije

In Algerije concentreerde Danone zich tot nog toe op de lokale productie van melkproducten. Sinds november jl. is het bedrijf ook gestart met het produceren van mineraalwater en koekjes. De productie van het mineraalwater El Hayat zal uiteindelijk werk verschaffen aan circa 750 personen. De LU-fabriek voor koekjes en biscuitjes heeft behoefte aan circa 250 werknemers. Export vanuit Algerije is voor Danone voorlopig echter niet aan de orde.

Kameroen

> Tuinbouw en sierteelt

Handelsmissie tuinbouw en sierteelt

SUNSIa organiseert van 29 mei tot en met 1 juni a.s. een handelsmissie naar Kameroen. De reis concentreert zich op mogelijkheden voor tuinbouw en sierteelt, maar staat nadrukkelijk open voor bedrijven uit andere sectoren. Het doel van de missie is om Nederlandse bedrijven te helpen hun activiteit in Kameroen een impuls te geven. Het programma biedt kennisoverdracht, *factfinding*, netwerken, locatiebezoek en individuele *matchmaking*. Deelname staat open voor alle Nederlandse bedrijven. De kosten voor deelname bedragen 500 euro exclusief BTW. Reis- en verblijfkosten en overige individuele kosten zijn voor eigen rekening. Deadline voor inschrijving is 7 mei a.s. Plaats: Yaoundé en Douala, Kameroen. Nadere informatie bij: SUNSIa, Michiel Hillen of Mahamadi Kaboré, tel. 070 – 306 22 34, e-mail hillen@ sunsia.com, internet www.camerooninbusiness.com.

Marokko

LNV-bureau Madrid

> Graan

Slechte graanoogst

De graanoogst in Marokko is door het gebrek aan regenval veel slechter dan in voorgaande jaren. Men gaat uit van een oogst van 3,2 miljoen ton. Dat is 63% lager dan de 8,8 miljoen in 2006. Het mislukken van de graanoogst heeft zijn weerslag op de gehele Marokkaanse economie: minder inkomen, minder vervoer, dure veevoederprijzen en veel meer (dure) invoer.

Korte berichten uit het buitenland

AMERIKA

Argentinië

LNV-bureau Buenos Aires

> Bankgarantie

Bankgarantie import en export

Met ingang van 1 maart jl. is het voor importeurs en exporteurs in Argentinië verplicht over een bankgarantie van 30.000 Argentijnse pesos (circa 7.250 euro) te beschikken ten gunste van de nationale belastingdienst AFIP. Deze maatregel is gericht op het actualiseren van het bestaande Register van Importeurs en Exporteurs. Doel is verder het vastleggen van de kredietwaardigheid van ondernemingen. De voorwaarden voor vrijgave van de garantie zijn vastgelegd in deel II van annex III van resolutie 2220/2007. Als een bedrijf uit het Register treedt, wordt de borg voor een periode van vijf jaar vastgezet. De maatregel richt zich op in Argentinië gevestigde ondernemingen. Organisaties die in de afgelopen twee jaar ingeschreven hebben gestaan in het register zijn vrijgesteld van de verplichting de bankgarantie te overleggen. Tevens geldt de maatregel niet voor eenmanszaken, staatsbedrijven en organisaties zonder winstoogmerk. De Nederlandse ambassade te Buenos Aires roept in Argentinië gevestigde Nederlandse importeurs en exporteurs op zich bij de ambassade te melden, in geval zij hinder ondervinden van genoemde resolutie. Met behulp van die informatie kan – eventueel samen met andere landen – actie worden ondernomen richting de Argentijnse autoriteiten. Contact opnemen kan het best via e-mail aan bue-ea@minbuza.nl.

Brazilië

LNV-bureau Brasília

> Diervoedersector

Jaarrapport 2006 diervoeder

De Braziliaanse diervoedersector produceerde volgens de Vereniging van de Braziliaanse diervoederindustrie SINDIRAÇÕES in 2006 ruim 48 miljoen ton veevoer. De waarde van de productie bleef met bijna 7 miljard euro op hetzelfde niveau als in 2005. Dit terwijl de productie toen 47,2 miljoen ton bedroeg. De exportwaarde van de diervoedersector bedroeg in 2006 ongeveer 97,5 miljoen euro oftewel 1,4% van de nationale productie.

De prijzen daalden sterk als gevolg van mond- en klauwzeer in de deelstaten Mato Grosso do Sul en Paraná. Ook de verkoop van de supplementen voor diervoer daalde hierdoor aanzienlijk. De uitbraken van aviaire influenza leidden ook in Brazilië tot verminderde consumptie van pluimveevlees. Brazilië heeft een aandeel van 40% in de wereldwijde export van pluimveevlees. Een belangrijke mijlpaal was de certificering van het Braziliaanse programma voor *good manufacturing practices* (GMP) volgens de internationale standaard EurepGAP. Momenteel hebben 12 Braziliaanse bedrijven het GMP-zegel.

Korte berichten uit het buitenland

AZIË

Indonesië

LNV-bureau Jakarta

> Hypermarkten

Groei aantal hypermarkten

In Indonesië groeit het fenomeen hypermarkt snel. Dit gaat ten koste van de traditionele openluchtmarkt. Naar verluidt, kent het land 1,8 miljoen traditionele retailers. Samen

nemen die circa tweederde van de waarde van de retailsector voor hun rekening. Toch zijn hun verkopen de laatste jaren steeds gedaald. Carrefour opende in 1998 zijn eerste hypermarkt in Indonesië. Sindsdien is de aanwezigheid ervan omarmd door de Indonesische samenleving. Vorig jaar waren er in totaal al meer dan 100 hypermarkten. De sector wordt gedomineerd door concerns als Carrefour (29 winkels), Hypermart (27), Giant (17) en Super Indo (47). De vestiging van hypermarkten is niet beperkt gebleven tot Java of grote steden. Onderzoek heeft uitgewezen dat gebieden met een bevolking van minstens 500.000 personen met een gemiddeld maandinkomen per huishouden van 100 US dollar (74,9 euro) ideale locaties voor hypermarkten zijn.

Korea

LNV-bureau Seoul

> Vrijhandelsakkoord

VS en Korea: vrijhandel

De Verenigde Staten heeft begin april een vrijhandelsakkoord gesloten met Korea. Het is de grootste overeenkomst van deze soort sinds NAFTA (1994). Veel tarieven op importen aan beide zijden vervallen per ingang van de inwerkingtreding. Veel (landbouw)tarieven worden geleidelijk afgebouwd. Voor de Nederlandse landbouwexport naar Korea is vooral de concurrentiepositie van varkensvlees, zuivelproducten en – mogelijk in de toekomst – kalfs- en pluimveevlees van belang. Korea wil al langer een zelfde overeenkomst met de Europese Unie afsluiten.

Korte berichten uit het buitenland

EUROPESE UNIE

België

LNV-bureau Brussel

> Voedingsdistributie

Retailsector

In België overheersen drie groepen de markt voor voedingsdistributie: Carrefour, Delhaize en Colruyt. De marktaandeelen in het derde kwartaal van 2006 waren Carrefour 28,6%, Delhaize 26,1% en Colruyt 20,7%. De groei van de *hard discounters* Aldi en Lidl is in 2006 gestopt. In het derde kwartaal 2006 wisten zij geen marktaandeel meer te winnen in België. In dezelfde periode was hun gezamenlijke marktaandeel 15,1%. Carrefour is gefocust op lage prijzen die rekening houden met de concurrentie in de buurt. Het herleidt dit jaar zijn structuur tot drie merken: Carrefour-hypermarkten, GB-supermarkten en Express voor tankstations en buurtwinkels. In 2007-2008 worden er 120 nieuwe Express-winkels geopend. Met zijn groeischema volgt Carrefour het voorbeeld van zijn voornaamste concurrent in buurtwinkels, Delhaize. Delhaize richt zich vooral op kwaliteit en exclusiviteit. Het assortiment bereide maaltijden, biologische, fair trade- en mediterrane producten wordt thans verbreed. Colruyt, tot slot, benadrukt de lage prijzen; kosten worden tot een minimum beperkt. Deze keten staat verder bekend om zijn groene imago.

Denemarken

LNV-bureau Kopenhagen

> Vleescontrole

Modernisering vleescontrole

De Deense vleessector acht bij monde van de Danish Meat Association (DMA) een meer doelgerichte en gedifferentieerde vleescontrole wenselijk. Uitgangspunt moet zijn de actuele risico's in plaats van de problemen uit het verleden. Vleescontroles door overheidspersoneel kosten het Deense bedrijfsleven jaarlijks 40,3 miljoen euro. Sommige

van de handelingen die bij een controle per se moeten worden verricht, zijn een risico voor voedselkwaliteit en –veiligheid in plaats een waarborg. Controle op tuberculose en trichinen zou overbodig zijn, omdat er op dat gebied geen probleem meer bestaat. De sector wil een controle die uitgaat van reële bedreigingen. De risico's moeten in kaart worden gebracht: waar ze ontstaan, hoe vaak ze voorkomen, op welk niveau en waar deze het best bestreden of ingeperkt kunnen worden. Actuele risico's zijn Salmonella, Listeria en Campylobacter, evenals residuen en verontreinigingen. Naast risicoanalyse is differentiatie noodzakelijk tussen bedrijven die hun zaken zeer of minder goed geregeld hebben.

Duitsland

LNV-bureau Berlijn

> Catering

Gezonde voeding in cateringsector

Naast de traditioneel populaire curryworst, bratworst, pizza en patat, groeit in de Duitse catering de vraag naar verse, caloriearme en gezonde producten. Steeds meer (bedrijfs)kantines, eetcafés en wegrestaurants nemen bijvoorbeeld salades, rauwkost en andere vegetarische gerechten in hun assortiment op. Er is sprake van een duidelijke trend naar meer gezonde voeding. De Deutsche Gesellschaft für Ernährung (DGE) informeert al jaren over een verantwoord voedingspatroon en hanteert een keurmerk. Hieraan kunnen consumenten gezonde voedingsmiddelen herkennen. Weliswaar overheerst nog steeds 'de vette hap', maar volgens de DGE is de ontwikkeling richting een gezonder voedingspatroon onmiskenbaar. Volgens de Duitse hotel- en horecavereniging Dehoga omvat de Duitse cateringsector ongeveer 30.000 bedrijfskantines, restaurants, casino's enzovoort. Gezamenlijk bereiden zij per week rond de 30 miljoen maaltijden. Daarnaast zijn er bijna 16.000 ziekenhuizen, klinieken en verzorgingstehuizen, die samen rond de 1,2 miljoen mensen verzorgen. Deze cateringbranche in de zorgsector zet jaarlijks naar schatting 15 miljard euro om. Nadere informatie: www.dge.de; www.bve-online.de; www.dehoga-bundesverband.de.

Frankrijk

LNV-bureau Parijs

> Mengvoeder | Herstructureren | Bereide vis | Export | Inkoopcentrale

Overname mengvoederindustrie

Het familiebedrijf Glon, koploper in de Franse mengvoederindustrie, zal een meerderheidsaandeel overdragen aan Sofiproteol. De familie Glon wenst zelf een aandeel van 33% te behouden. Sofiproteol is de financieringsmaatschappij van de sector eiwit- en oliehoudende gewassen. Dit bedrijf was al aandeelhouder. Glon telt 3.400 werknemers en kent een jaaromzet van 1,2 miljard euro. Het heeft niet alleen productieactiviteiten in diervoeding, maar ook in menselijke voeding. 40% van de omzet wordt gehaald uit de productie van onder meer consumptie-eieren, pluimveevlees, varkensvlees en chips. Ondanks de negatieve conjunctuur in de pluimveevleessector investeert Glon een bedrag van 27 miljoen euro in de bouw van een nieuwe productie-unit van dochteronderneming Boscher Volailles.

Herstructureren

voedingsmiddelenindustrie Uit de jaarlijks door het vakblad *Agra Alimentation* opgestelde balans van de herstructureren in de Franse voedingsmiddelenindustrie blijkt dat hun aantal in 2006 is toegenomen: 146 herstructureren in 2006 tegen 122 in 2005. Vooral grote concerns keren terug naar hun kernactiviteit en ontdoen zich van nevenactiviteiten of verminderen die.

Franse bedrijven die buiten Frankrijk substantieel geïnvesteerd hebben:

- overname van Galbani door het zuivelconcern Lactalis (kort na zijn partnerschap met Nestlé);

- overname van het Turkse bedrijf Karper door Bel - overname van het Canadese bedrijf Carrière door Bonduelle;
- overname van een Hongaars groentenverwerkend bedrijf door de coöperatieve onderneming Cecab;
- vestiging van het suikerconcern Tereos in Tsjechië en Mozambique;
- vestiging van Danone in Oekraïne en in China;
- Danone is tevens een samenwerking aangegaan met het Amerikaanse bedrijf Stonyfield voor de productie van biologische yoghurt in Ierland.

Groei in bereide vis

De categorie bereide-visproducten laat in Frankrijk één van de sterkste groeipercentages zien onder de voedingsmiddelen, aldus onderzoeksbureau ACNielsen. De jaaromzet van dit marktsegment beliep vorig jaar 1,3 miljard euro; een groei van 9,2%. De consumptie trekt aan en wordt minder seizoensgebonden. Deze markt wordt gekenmerkt door de sterke positie van *private labels* van supermarktketens, met een marktaandeel van 31%. Dit wordt gevolgd door de groep laagstgeprijsde producten, met een marktaandeel van 16%. Onder de merknamen nemen Fleury Michon, Coraya, Labeyrie en Delpierre met een gecombineerd marktaandeel van 14,5% de top-vier in. Daarnaast is er een veelvoud aan kleinere regionale merken.

Behalve gerookte visbereidingen en surimi – die momenteel hun maximale omzet bereikt lijken te hebben – winnen producten als verse gemakproducten met/van vis, vissalades en voorgekookte vis en garnalen aan populariteit. De IJslandse groep Alfesca wil dit assortiment op de Franse markt versterken via het recent overgenomen bedrijf Adrimex en via dochteronderneming Delpierre. Andere bedrijven in dit marktsegment zijn: Pan Fish Group (Kristen en Pan Fish France), Pescanova (Krustanord), Fleury Michon, Soparind-Bongrain (Cuisimer, Nutrimer, Protimer), Crusta C (Crusta d'Oc), L'Européenne de la Mer (Charles Amand) en les Pêcheurs d'Islande (Les Salaisons Maritimes, André Ledun).

Nieuwe inkoopcentrale Biocoop

Met 274 verkooppunten verspreid over geheel Frankrijk en een totale jaaromzet van 250 miljoen euro in 2006 (een stijging van 22% ten opzichte van 2005) is Biocoop nummer één in de verkoop van biologische producten. Ook voor 2007 toont het bedrijf zich ambitieus: opening van 35 nieuwe verkooppunten en streven naar een jaaromzet van 300 miljoen euro. Om de 42 winkels in Noord-Oost-Frankrijk beter te kunnen bedienen, heeft Biocoop in het departement Essonne een vierde inkoopcentrale/logistiek platform geopend, met een oppervlak van bijna 8.000 m². Biocoop's marktaandeel in biologische producten bedraagt 12%. Het kent een assortiment van 8.000 biologische producten. De verkooporganisatie is ook actief in de horeca en in de cateringsector, waar het een jaaromzet van circa 1 miljoen euro behaalt. Biocoop heeft een campagne gelanceerd onder het motto *Bio je peux!* (Bio, dat kan ik wel betalen!), waarbij 80 basisproducten met uitzondering van groenten en fruit tegen een lagere prijs worden aangeboden. Gezien het succes overweegt men het lage prijsniveau voor het basispakket te handhaven. Het bedrijf importeert 60% van zijn groenten, fruit (vooral uit Italië) en granen, omdat de vraag groter is dan het binnenlandse aanbod. Het aantal biologische producenten stagneert door rentabiliteitsproblemen en de lage omschakelingspremies.

Export naar India

Voor de derde maal in twee jaar tijd heeft een Franse handelsmissie India bezocht. Bedrijven waren onder andere afkomstig uit het midden- en kleinbedrijf en het coöperatiewezen (Epis-Centre, Invivo), een leverancier van materiaal en knowhow voor de zuivelindustrie, Bongrain en retailer Carrefour. De laatste twee zijn al actief in India. De Franse voedingssector ziet India als een land met groot potentieel, omdat de vraag naar verwerkte producten er fors toeneemt en het land zich steeds meer openstelt voor buitenlandse investeerders. Bezocht werden zuivelcoöperaties in de deelstaat Gujarat. In West-Bengalen is de mogelijkheid van enkele samenwerkingsverbanden bestudeerd.

Spanje

LNV-bureau Madrid

> Agro-export | Biodiesel | Iberische ham | Vlees(producten)export | Consumptietrends

Groei agro-export

De handelsbalans voor landbouwproducten en levensmiddelen kende in januari 2007 een overschot van 395 miljoen euro. Dat is 6% meer dan in januari 2005. Dit komt vooral door de 15% exportgroei (naar 2.218 miljoen euro) en een importdaling van 7,6% (naar 1.733 miljoen euro). Het is de enige sector waarvan de balans positief is. De algemene handelsbalans liet in januari een tekort zien dat 1 miljard hoger lag dan in januari 2006. Dit als gevolg van een importstijging met 11,7%, terwijl de export met slechts 9,5% steeg.

Grote biodieselfabriek

26 maart jl. werd de grootste Spaanse biodieselfabriek geopend in de plaats Ocaña. Deze is goed voor een jaarlijkse productie van 105.000 ton biodiesel. De fabriek is gebouwd door de Grupo Natura, die binnenkort nog twee fabrieken zal bouwen in Alicante en Gijón.

Iberische ham

Het Spaanse ministerie van Landbouw vindt dat de beroemde *jamón ibérico* in heel Spanje moet kunnen worden geproduceerd, mits zij afkomstig is van varkens van het Iberische ras (*raza ibérica*). Etikettering dat de varkens extensief werden geweid, eikels aten en uit de traditionele gebieden komen, mag alleen wanneer dat ook echt waar is.

Vlees(producten)export

Spanje gaat voortvarend te werk met het openbreken van grenzen in derde landen. In Rusland werd de lijst van Spaanse bedrijven die goedgekeurd zijn voor export naar Rusland uitgebreid, na een Russische inspectie van 20 bedrijven in oktober jl. In februari werd een overeenkomst voor onbepaalde tijd gesloten met Zuid-Afrika. Onderdeel hiervan is een nieuw certificaat voor de export van verwerkte dierlijke eiwitten afkomstig van varkens. De Zuid-Afrikaanse autoriteiten bevestigen in de overeenkomst dat de dierlijke eiwitten uitsluitend worden gebruikt voor de bereiding van voer voor dieren waarvan het vlees en de producten niet voor menselijke consumptie zijn bestemd. Japan heeft een certificaat vastgesteld voor de import van varkensproducten bedoeld voor technische doeleinden uit Spanje, mits de producten op het bedrijf van herkomst zijn bereid. Voorwaarden zijn inachtneming van de EU-eisen voor tracering en dierwelzijn en EU-Verordening 1774/2002. De producten moeten afkomstig zijn van door het Spaanse ministerie erkende bedrijven. De lijst daarvan dient op zijn beurt weer door het Japanse ministerie te worden goedgekeurd. Voor wat betreft Chili zijn er nieuwe certificaten voor de Spaanse export van pluimveeproducten en varkensvleesproducten.

Trends in consumptie

De studie *La Alimentación en España 2006* van het Spaanse ministerie van Landbouw brengt de voorkeuren, trends en gewoontes in de consumptie van voeding in beeld. Het rapport is te downloaden van de website www.mapa.es. Enige interessante uitkomsten van de studie: In totaal werd vorig jaar in Spanje 81,9 miljard euro aan voedingsmiddelen uitgegeven: te verdelen in 59,4 miljard euro voor thuis en 22,6 miljard euro in de horeca, scholen, ziekenhuizen, kazernes enzovoort. Circa 73% van de consumenten vertrouwt erop dat levensmiddelen veilig en gezond zijn. Haast 61% leest bijna altijd wat er op het etiket staat. Steeds meer consumenten letten op kwaliteit (54%) in plaats van op prijs (35%). Rond 17% van de consumenten koopt nieuwe producten zodra die verschijnen. De consumptie per hoofd van de bevolking lag in 2006 op 50,6 kg vlees, 28,2 kg vis, 92,7 kg vers fruit, 55,6 kg verse groenten, 82,5 liter melk, 32,8 kg zuivelproducten, 42,3 liter frisdranken, 15,8 liter bier en 10,1 kg kant-en-klaarmaaltijden. Het marktaandeel van de winkels lag op 28,8% voor kleine winkels, 45,4% voor supermarkten en 16,7% voor de hypermarkten. 55% van de Spaanse consumenten koopt nog steeds in een nabije winkel en 72% gaat te voet winkelen.

Tsjechië

LNV-bureau Praag

> Landbouwgrond

Buitenlandse koop landbouwgrond

Naar het zich laat aanzien, wordt de aankoop van landbouwgrond in Tsjechië voor EU-ingezetenen een stuk gemakkelijker. Enige vereiste is straks nog registratie bij een plaatselijk agrarisch agentschap. Tenminste, als het parlement definitief akkoord is gegaan met een voorstel tot wetwijziging. De huidige wetgeving op dit gebied vereist dat een potentiële koper jaar vóór aankoop al drie jaar in het land heeft gewoond, en zijn kennis van de Tsjechische taal én van het agrarisch bedrijf kan aantonen. Bij toetreding tot de EU heeft Tsjechië destijds op dit punt een overgangperiode van zeven jaar gekregen.

Korte berichten uit het buitenland

MIDDEN-OOSTEN

Verenigde Arabische Emiraten

LNV-bureau Abu Dhabi

> Vogelgriep voorkomen

Importverbod pluimvee

De Verenigde Arabische Emiraten hebben een verbod opgelegd op de verkoop en uitwisseling van levende vogels. Daarnaast is pluimvee in beslag genomen om te voorkomen dat de vogelgriep wordt verspreid. De beslissing volgde op verschillende uitbraken van vogelgriep in aangrenzende landen. Minstens 52 gevallen van de dodelijk variant H5N1 werden in Koeweit gesignaleerd. Na het besluit in februari 2006 om import van pluimvee uit Europa te verbieden, volgt nu een ban op import van pluimvee uit álle landen.

Korte berichten uit het buitenland

OVERIG EUROPA

Oekraïne

LNV-bureau Kiev

> Biobrandstof | Voedingssupplementen

Biobrandstofproductie

In Oekraïne zal de markt voor biobrandstof naar verwachting toenemen tot een waarde van 16 à 17 miljard euro. Omdat duurzame energie zoals biobrandstof wereldwijd enorm in opkomst is, liggen hier kansen voor het Nederlandse bedrijfsleven. Het brandstofverbruik van de EU-lidstaten moet in 2010 voor 5,75% uit biobrandstoffen en duurzame energie bestaan. Door de grote vraag naar biobrandstof in de EU liggen er nu kansen voor biobrandstofproductie in Oekraïne. Dat land beschikt over ruim 60 miljoen hectare landbouwgrond, waarvan 80% is geprivatiseerd. De locale teelt van oliehoudende zaden en gewassen biedt volgens analisten goede vooruitzichten voor de productie van biobrandstoffen.

Biologisch actieve voedingssupplementen

De Oekraïense markt voor voedingssupplementen en homeopathische geneesmiddelen biedt goede mogelijkheden voor Nederlandse bedrijven. Bedroeg de omzet in deze sector in 2004 nog 'maar' 30,4 miljoen euro, vorig jaar was dit al 55 à 60 miljoen euro. Circa de helft van de omzet wordt uit import gegenereerd. Afzetgebieden concentreren zich op de grote steden, met als zwaartepunt Kiev, waar 20% van de omzet gerealiseerd werd. Apotheken en 'farmaceutische kiosken' vormen de belangrijkste distributiekanaal. Oekraïne telt ongeveer

160 lokale producenten, maar hun producten voldoen meestal niet aan de gestelde eisen van hygiëne en veiligheid. Nadere informatie: Branchevereniging van producenten en distributeurs van voedingssupplementen, Ul. Vandy Vasilevskoi 7, office 7, 03055 Kiev, Oekraïne, tel./fax +38 044 238 28 38, e-mail info@ukrbad.org.ua, internet www.ukrbad.org.ua.

Zwitserland

LNV-bureau Berlijn

> Supermarkten

Antwoord op Aldi en Lidl

In de eerste week van 2007 vond een overname plaats in de Zwitserse detailhandel, met terugwerkende kracht vanaf 1 januari. Het detailhandelconcern Migros, nummer één in Zwitserland, nam 70% van de aandelen van de succesvolle en enige Zwitserse discounter Denner over. Denner was, na Migros en Coop, nummer drie in de Zwitserse levensmiddelenbranche. Dennertopman Gaydoul gaf aan dat concurrentiedruk het motief voor de verkoop is geweest. Door de komst van Aldi en Lidl is de concurrentie veel harder geworden. Gelet op het feit dat Denner zich uitsluitend richtte op de Zwitserse markt, werd niet over voldoende inkoopvolume beschikt om concurrerende prijzen aan te bieden. In het afgelopen jaar steeg de omzet van Denner met 21,1%, dankzij de overname van vijftien Pick-Paywinkels van het Duitse detailhandelconcern Rewe. Migros hoopt met Denner zijn positie in de sterk groeiende discountmarkt te versterken zonder dat een eigen discountketen hoeft te worden opgezet. Samen komen Migros en Denner uit op een marktaandeel van 18,9% in de Zwitserse detailhandel en ruim 40% in de levensmiddelenbranche. De overname moet nog goedgekeurd worden door de Zwitserse mededingingsautoriteit.

Link bekeken

Maleisië

Via de website van de Nederlandse ambassade te Kuala Lumpur, www.netherlands.org.my, komt u bij de MIDA – Malaysian Industrial Development Corporation, www.mida.gov.my – en deze organisatie wil bevorderen dat buitenlandse bedrijven investeren in Maleisië. Bijvoorbeeld in de landbouwsector en de biotechnologische industrie.

De tweetalige website van het Maleisische ministerie van Landbouw (MOA), <http://agrolink.moa.my/moa>, geeft veel nadere informatie over wat er zich dagelijks afspeelt in het land op agrarisch gebied.

Het ministerie van Industrie en Handel (MITI), www.miti.gov.my/ekpweb/application, bruist van de handelsactiviteiten.

De MAFC – Malaysian Agrifood Corporation, www.mafc.com.my/, spant zich in om de levensmiddelensector op een hoger niveau te brengen.

Terug in Nederland vindt u via de websites www.minbuza.nl en www.evd.nl ruime algemene informatie over het land Maleisië. De invoer- en uitvoercijfers 2006 Nederland/Maleisië zijn inmiddels gereed (samen met die tussen Nederland en 50 andere landen). U kunt deze aanvragen via de redactie van dit blad, evenals enkele tientallen marktrapporten afkomstig uit binnenlandse en buitenlandse databases.

Tot slot heeft het ministerie van LNV, www.minInv.nl, een Maleisië-dossier met goed toegesneden informatie.

Laatste nieuws

Consumptietrends in relatie tot vergrijzing

Het jaarlijkse gezamenlijke congres van de Duitse levensmiddelenindustrie en de Duitse retail vond plaats op 6 maart jl. Thema was 'kansen als gevolg van de vergrijzing'. In 2050 zal in Europa meer dan 30% van de bevolking ouder dan 60 jaar zijn (nu 20%). Het marktaandeel van deze relatief koopkrachtige groep zal dan ook sterk toenemen. Het aantal inwoners in Duitsland zal in 2015 van 82 miljoen tot 75 miljoen afnemen. In 2030 zal 48% van de Duitse bevolking niet meer aan het arbeidsproces deelnemen (nu 32%). Het aantal kleinere huishoudens in Duitsland zal verder stijgen: van 39 miljoen nu tot 45 miljoen in 2030. In 2020 zijn er in China net zo veel 65-plussers als nu in de gehele wereld. Deze ontwikkelingen stellen nieuwe eisen aan levensmiddelen en de marketing daarvan. Vergrijzing kan leiden tot een nieuwe opbloei van 'de winkel om de hoek'. Ook wordt er een sterke ontwikkeling verwacht in het 'teleshoppen'. Supermarkten kunnen hun inrichting aanpassen: bredere gangpaden, verbetering van de overzichtelijkheid, betere belichting enzovoort. In Berlijn is al een supermarkt speciaal geschikt voor ouderen.

Producten

Kansrijke producten voor de generatie 55+ bevinden zich binnen de gebruikelijke trends: gezondheid, versheid en gemak. Door de grotere koopkracht gelden deze trends voor deze groep in versterkte mate, vooral waar het gaat om *functional foods*. De huidige jaaromzet voor vitaminen- en mineralenpreparaten wordt in Duitsland op minstens 1 miljard euro geschat. Ook producten die als *slow food* te kenmerken zijn, profiteren extra van de vergrijzing. Hetzelfde geldt voor diensten rondom producten, zoals Nespresso, maar ook cateringdiensten voor ouderen (www.apetito.de), waarbij veel sterker op individuele wensen kan worden ingegaan. Verder is de verwachting dat beter te openen verpakkingen voor alle groepen (dus ook jongeren) een aandachtspunt zullen worden.

LNV-bureau Berlijn

Nederlandse kas succesvol

In Berlijn werd op 25 maart jl. met een Europafest het 50-jarig bestaan van 'Europa' gevierd. Alle Europese landen en vele ngo's presenteerden zich. Nederland deed dat met een energiezuinige kas, waarmee getoond werd hoe de Nederlandse tuinbouw produceert met gevoel voor smaak én duurzaamheid.

Het thema was 'Duurzaam en Lekker'. De Nederlandse kas sprong er uit door zijn vorm en omvang van 8 bij 4,5 meter. Binnen konden de bezoekers kennismaken met de fine fleur van de Nederlandse land- en tuinbouw. Erg in trek was een fruitautomaat waar bezoekers voor vijftig eurocent een gezonde snack konden trekken, zogenoemde vitamini's (minitomaatjes), stukjes appel, een minikomkommer, minipaprika's of een fruitsalade in een zakje. LNV-Raad Tjeerd de Groot: "Het fruit was niet aan te slepen, een echte hit!" Ook de hommels die worden gebruikt voor biologische bestuiving trokken veel bekijks.

In de kas was verder een tulpentuin aangelegd. En natuurlijk ontbrak Frau Antje niet. "We hebben niet te klagen gehad over belangstelling van de media. Vele televisieploegen uit diverse landen hebben opnamen gemaakt van de kas", aldus Martijn Homan (directie I&H). "En we mochten ons verheugen in hoog bezoek. Premier Balkenende kwam na de informele top in Berlijn even langs. Hij kreeg uitleg bij de fruitautomaat en over het gebruik van hommels in de kas."

Reis varkenssector Polen en Oekraïne, 10-15 juni

De in de agrarische sector actieve Poolse bank BGZ (waarin Rabobank International participeert) organiseert samen met LNV en PVE van 10 tot en met 15 juni a.s. voor de varkenssector een studie- en handelsreis naar Polen en Oekraïne. U kunt zich aanmelden voor deze reis bij Lydia Aalpoel van het Nederlands Centrum voor Handelsbevordering (NCH), tel. 070 – 344 15 88, e-mail laalpoel@nchnl.nl. Deadline voor aanmelden is 1 mei a.s.

Ook naar andere landen in Centraal- en Oost-Europa staan handelsreizen gepland. Over die van najaar 2007/voorjaar 2008 ontvangt u te zijner tijd nadere informatie:

- Hongarije, eind juni 2007: een gecombineerde reis voor de varkenssector en tuinbouwsector, georganiseerd door de Ontwikkelingsmaatschappij Oost-Nederland. Voor meer informatie: ministerie van LNV, directie Industrie & Handel, Arie Veldhuizen, tel. +31 070 - 378 47 17, e-mail a.veldhuizen@minInv.nl;
- Roemenië en Bulgarije, september 2007;
- Tsjechië en Slowakije, januari 2008;
- Servië en Kroatië, maart 2008.

Alimentaria Mexico, 5-7 juni: LNV-stand

De belangrijkste handelsbeurs in Mexico, Alimentaria Mexico, is gewijd aan de voedsel- en drankenindustrie. Dit betreft distributeurs, retail, machines en technologie. Vorig jaar trok deze beurs ruim 10.000 bezoekers. LNV-bureau Mexico-Stad neemt dit jaar deel met een stand van 27m².

Dit Hollandpaviljoen bestaat uit een LNV-informatiepunt, contactfaciliteiten voor besprekingen met cliënten, en een aantal vitrines voor Nederlandse bedrijven. In genoemde vitrines kunnen producten maar ook brochures worden getoond. Een vitrine kost 500 euro. Extra kosten (bijvoorbeeld voor de tijdelijke import van producten) komen voor rekening van het deelnemende bedrijf.

Heeft uw bedrijf interesse in deelname? Neem dan voor meer informatie contact op met LNV-bureau Mexico-Stad of de directie Industrie & Handel van het ministerie van LNV.

Mexico-Stad:

Ir. P.A.L. de Rijk, LNV-Raad
Tel. + 52 55 5258 9921, tst 215
mex-lnv@minbuza.nl

Den Haag: Ing. J. Porte

Tel. 070 – 378 44 28
j.porte@minlnv.nl

Turkey Trade Award 2007

Komend najaar zal NETUBA, Netherlands Turkey Business Association, wederom de *Turkey Trade Award* uitreiken. De prijs is bedoeld voor een bedrijf of persoon die op een opmerkelijke wijze heeft bijgedragen aan de handels- en/of investeringsrelatie tussen Nederland en Turkije. Men kan zich kandidaat stellen via een aanmeldingsformulier. Dat is verkrijgbaar bij Bert Prins, NETUBA, e-mail bprins@nchnl.nl, tel. 070 -344 15 54.